

UGDYMO DVASINGUMAS: ASMENYBĖS BRANDOS, ŽMONIJOS BENDRUMO PAMATAS

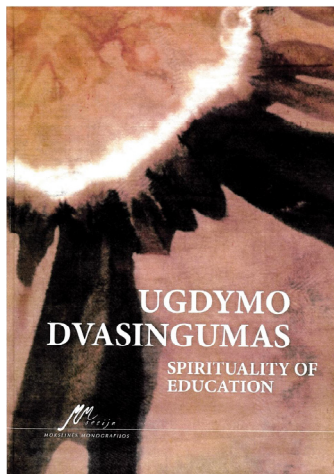
Jūratė Mackevičiūtė

Šiaulių universitetas

Filosofijos ir antropologijos katedra

P. Višinskio g. 25, Šiauliai

El. p. endokadas@one.lt

Dvasingumo ugdymas: kolektyvinė monografija. Sudarė ir parengė Jonas Kievišas. Vilnius: Edukologija, 2012, 574 p.

Diskusijas apie dvasingumą šiuo metu provokuoja ne rūpestis, kaip žmogus galėtų būti šventesnis, geresnis, bet šiuolaikinės socialinės aplinkybės, skirtingos žmonių grupės, kurioms būdingos skirtingos pasaulėžiūros ir vertybės. Tai nėra naujas reiškinys žmonijos istorijoje, tačiau demokratija, kaip politinė skirtingų grupių interesų atstovavimo forma, teisinė valstybė, viešo diskutavimo pripažinimas,

vis didėjantis migracijos srautas, informacinių technologijų išgalėjimas pavertė pasaulį „globaliu kaimu“, kuriame tradiciniai įstatymai, struktūros, normos, vertybės ir elgesio principai kasdien galioja vis mažiau. Informacinių technologijų suklestėjimas lemia socialinius procesus ir kultūrinius pokyčius. Masinės komunikacijos priemonės tampa žmonių socializacijos tarpininkais. Tokiame kontekste šiuolaikinės civilizacijos erdvės ir laiko fragmentiškumas, reprezentacijos, įvaizdžio kultūra kliudo pasitelkti iki šiol naudotus etinių normų pagrindus – pozityviają (įstatymas – valstybės arba Dievo) arba prigimtinę teisę. Atskaitos tašku laikant žmogaus išlikimo interesus, ypač iškeliami žmogaus laisvė, laikant ją žmogaus, kaip protingos būtybės, apsisprendimo pamatu, begalinės pažangos, neribotų žinojimo galių, dorovinio tobulėjimo prielaida. Visuomenėje, nepasitikinčioje primetamomis elgesio normomis ir reikalaujančioje vis didesnės individo laisvės, kyla diskusijos apie elgesio

etiškumą, dvasinių vertybių visumą, įstatymų moralumą ir jų santykį su religinės moralės reikalavimais. Šių problemų analizė, sprendimo aspektai drąsiai ir įtikinamai plėtojami kolektyvinėje monografijoje *Dvasingumo ugdymas*, kuri ne kartą pristatyta ir palankiai įvertinta viešojoje erdvėje. Monografijos pradžioje pristatytos Šiaulių vyskupo E. Bartulio, apaštalinio nuncijaus J. E. mons. L. Bonzzi ir idėjos įkvėpėjo J. Kievišo mintys tarsi nubrėžia pamatinius knygos aspektus ir monografijos sudarymo konceptus.

Atsižvelgiant į konstruktyvistinei teorijai būdingas nuostatas ir orientuojantis į šiuolaikinės kultūros ypatybes, ugdymo dvasingumas čia grindžiamas kaip kultūros ir edukologijos reiškinys bei problema. Vertinant visuomenės raidą globalių procesų kontekste, ugdymo dvasingumas interpretuojamas ne tik kaip asmenybės tapsmo ir jo skatinimo procesas, bet ir kaip asmenybės brandos, ugdymo ir apskritai žmonijos bendrumo pamatas. Siekiant aptarti tokią asmenybės tapsmą, monografijoje kryptingai tiriamas ugdymo dvasingumo aktualumas, praktinė reikšmė, vertinama ugdymo dvasingumo genezė įvairiose šalyse, ieškoma galimybių skatinti dvasingumo sklaidą ugdymo(-si) procese. Atskleistos ugdymo dvasingumo ištakos ir samprata leido bendraautorių pateiktus duomenis bei analizes vertinti kaip visumą ir pagrįsti bendrą monografijos problemą. Kolektyvinį paieškų kelią lėmė asmenybės tapsmui aktuali problema, ilgametė asmens ir visuomenės dvasinės brandos skatinimo patirtis ir ankstesni bendraautorių tyrimai. Dvasingumo ugdymo, kaip ugdymo visumos, problemų aktualijų tyrimus pristato ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Vatikano, Vokietijos įvairių sričių mokslininkai, bažnyčios veikėjai, pedagogai, kultūros darbuotojai, pasitelkta realią situaciją mokykloje, vaikų ir mokyklinio amžiaus jaunimo dvasinės problemas gerai išmanančių mokytojų patirtis. Tai suteikė galimybę problemą tirti tarpdisciplininiu aspektu, vertinti asmeniniu lygmeniu ir pristatyti originalius tyrimus.

Dvasingumo problemų tyrimo laukas skiriamas į tris dalis, kuriose analizuojamas tikrovės dvasingumas, ugdymo dvasingumo tikrovė, ugdymo humanizavimo priegios ir išvalgos.

Pirmoje dalyje, pavadintoje „Tikrovės dvasingumas“, išskirčiau Č. Kalendos požiūrį į tikrovės dvasingumą, pasitelkiant istorinį diskursą, tiriant šiai laikais labai aktualią žmogaus elgesio su gamta dvasinių mo-

tyvų bei ekologinio ugdymo problemą, kurioje glūdi žmogaus santykio su gamta esminės dvasinės dimensijos, svarbios gamtosauginio ugdymo sistemoje. Autorius pritaria, kad emocinio, estetinio santykio su gamta puoselėjimas sudaro psichologines prielaidas žmogui elgtis su ja atsakingai, laikantis ekologinės etikos normų. V. Jakoniukas daug dėmesio skiria muzikinio ugdymo turinio problemai kultūros globalizacijos ir daugiakultūrių procesų intensyvėjimo sąlygomis. Dvasingumo apraiškas skirtingose kultūrose tiria J. Kievišas ir V. Džiugytė-Pazer, žmogaus pasirinktą gyvenimo kelią ir Tėvynės meile paženklintą jo prasmę vertindami kaip ugdymo rezultata. Atskleidžiama, kuo istorinė patirtis ir praeities situacijų analizė yra aktuali stiprinant ugdymo dvasingumą ir įtvirtinant nūdienos jaunimo kultūros dvasinius pamatus ir gyvenimo kelio prasmės orientyrus. Remdamasi sava tremties patirtimi, tremtinių poezija ir atsiminimais, D. Klumbytė aptaria tėvų (ypač motinos) vaidmenį puoselėjant dvasines vertybes, kurios padėjo išlikti Sibiro tremtyje.

Antroje dalyje „Ugdymo dvasingumo tikrovė“ vertinamos gilinimosi į dvasingumo esmę teorinės ir praktinės galimybės. Pateikiami įvairūs modeliai, kuriais atskleidžiama ugdymo dvasingumo erdvės asmeninė prasmė, skatinanti profesinę raidą (A. Rastrygina). R. Kondratienė, meno raiškos formų įprasminimą ir patyrimą traktuodama kaip asmenybės raiškos ir brandos skatinimo priemonę, plečiančią ugdymo dvasingumo erdvę, remiasi empirinio tyrimo rezultatais. J. Melnik, J. Kievišas, V. Merčaitienė, Z. Malcienė šokio praktikoje – kontaktinėje improvizacijoje ir refleksijose, edukacinių paradigmu virsmuose modernizuojant meno studijas, regi asmenybės raidos epistemas. G. Padalkos straipsnyje pristatomi dvasingumo sklaidos meninio ugdymo procese veiksniai. Piligrimystę, kaip šiuolaikinės kultūros reiškinį, pristatantys D. Šlapkauskaitė, T. Rudys, J. V. Vaitkevičius analizuoja ją kaip vieną iš aktualiausių ugdymo dvasingumo formų, asmenybės sklaidos būdų. L. Kašauskienė ir I. Ratnikaitė apibūdina vaiko brandos ugdymo galimybes ir katalikiškojo dvasingumo raiškos ypatumus šeimynoje. A. Vasiliauskienė, analizuodama sovietiniu laikotarpiu Vladimire kalinto arkivyskupo M. Reinio gyvenimą ir veiklą, pabrėžia istorinės atminties ir jos sklaidos reikšmingumą. Originaliai O. Oleksiuk, R. Spalvos, J. Banienės, J. Kievišo, L. Jokūbpreikšo, A. Motuzo pateikiami ugdymo dvasingumo kontekstai, meno paskirtis kultūroje ir žmogaus gyvenime.

Trečioje dalyje „Ugdymo humanizavimo prieigos ir išvalgos“ A. Gaižutis, O. Ščiolokova, R. Vasiliauskas, Z. Rinkevičius, R. Vitkauskas analizuoja dvasingumo ištakas lietuvių tautinėje kultūroje ir liaudies pedagogikoje, estetinio ir meninio ugdymo plotmes, jų dvasines paradigmas ir fenomenus.

Dėl nuoširdžių kolektyvinės monografijos sudarytojo ir rengėjo J. Kievišo pastangų monografija sudaro darnaus ir nuoseklaus teksto įspūdį. Nors knyga suskirstyta dalimis, ją skaitant jaučiama pagrindinė problema, kurią nagrinėjant pristatomos skirtingos dvasingumo ugdymo problemos interpretacijos, empirinių tyrimų duomenys, paskirtis ir apibendrinimo rezultatai, atskleidžiantys problemos teorinę sampratą, jos empirinę išraišką, praktinį išskirtinumą bei reikšmę žmogaus ir visuomenės gyvenime. Apžvelgus monografijos turinį ir stebint, kas šiuo metu vyksta visuomenės gyvenime, monografijos aktualumas nekelia abejonių ir patvirtina ugdymo dvasingumo svarbą, suteikia galimybę kritiškai pažvelgti į savo kasdienio gyvenimo pasirinkimus ir atveria galimybių išsamesnei diskusijai, kurią, tikiuosi, dar didesnis autorių kolektyvas pratęs ateityje ir kitose diskusijų erdvėse.